

## มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามก LEGAL MEASURES FOR REGULATING THE DISSEMINATION OF PORNOGRAPHIC CONTENT

ปิยะพร ศรีวิชา<sup>1</sup>, จรัล เล็งวิทยา<sup>2</sup>, อุทัย อาทิวะ<sup>3</sup>  
มหาวิทยาลัยรามคำแหง<sup>1,2</sup>, สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด<sup>3</sup>  
Piyaporn Sriwicha<sup>1</sup>, Jaral lengvittaya<sup>2</sup>, Uthai Arhivech<sup>3</sup>  
Ramkhamhaeng University<sup>1,2</sup>, Office of the Attorney General Affairs Litigation<sup>3</sup>  
Corresponding Author E-mail : 6419011008@rumail.ru.ac.th<sup>1</sup>, psri79897@gmail.com<sup>2</sup>,  
uthai\_arhivech99@yahoo.com<sup>3</sup>

(Received : April 20, 2026; Edit : April 28, 2026; accepted : April 28, 2026)

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ในการควบคุมสื่อลามกบนสื่อดิจิทัลสมัยใหม่ โดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศเพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

ผลการศึกษาพบปัญหาสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) นิยามคำว่า "ลามก" ไม่ชัดเจน ต้องอาศัยแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นเกณฑ์ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนและเสี่ยงต่อการตีความที่กว้างเกินสมควร (2) ไม่มีหลักเกณฑ์แยกความผิดระหว่างการครอบครองเพื่อบริโภคส่วนตัวกับการครอบครองเพื่อเผยแพร่ (3) กระบวนการเข้าถึง ตรวจสอบ ยึด และรวบรวมพยานหลักฐานดิจิทัลยังขาดความเป็นระบบและอาจกระทบหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหา (4) มีช่องว่างทางกฎหมายกรณีการเผยแพร่ผ่านการถ่ายทอดสด (Live Streaming) ทั้งในการพิสูจน์การกระทำและความรับผิดชอบของผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม และ (5) ไม่มีการจำแนกสื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง (Violent Pornography) เป็นประเภทเฉพาะ ทั้งที่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความปลอดภัยสาธารณะรุนแรงกว่าสื่อลามกทั่วไป

ผู้วิจัยเสนอแนะดังนี้ (1) แก้ไขประมวลกฎหมายอาญาโดยบัญญัตินิยามคำว่า "ลามก" ไว้อย่างชัดเจนในบททั่วไป (2) แยกความผิดฐานครอบครองเพื่อเผยแพร่จากการครอบครองเพื่อบริโภคส่วนตัว (3) แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีขั้นตอนการเข้าถึง ตรวจสอบ ยึด และเก็บรักษาพยานหลักฐานดิจิทัลอย่างเป็นระบบ (4) เพิ่มฐานความผิดเฉพาะสำหรับการเผยแพร่สื่อลามกผ่านการถ่ายทอดสด พร้อมกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการ และ (5) บัญญัติให้สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงเป็นความผิดประเภทเฉพาะที่มีบทลงโทษหนักกว่า พร้อมกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายและการป้องกันเชิงระบบ

**คำสำคัญ :** สื่อลามก, อาชญากรรมคอมพิวเตอร์, พยานหลักฐานดิจิทัล, การถ่ายทอดสด, สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง

## Abstract

This research analyzes the legal problems and enforcement of Section 287 of the Thai Criminal Code, the Criminal Procedure Code, and the Computer Crime Act B.E. 2550 (2007) as amended by the Second Amendment B.E. 2560 (2017), in relation to the regulation of pornographic content on digital and modern media. A comparative legal approach is adopted, drawing on foreign jurisdictions to propose measures suitable to Thailand's context.

The study identifies five principal problems: (1) the term "obscene" (lamok) lacks a clear statutory definition and depends heavily on Supreme Court precedents, resulting in legal uncertainty and the risk of overly broad interpretation; (2) Thai law provides no clear criteria to distinguish possession for personal consumption from possession for distribution; (3) the procedures for accessing, searching, seizing, and collecting digital evidence remain unsystematic and may compromise the procedural rights of the accused; (4) legal gaps exist concerning the dissemination of pornographic material via live streaming, particularly in proving the offense and determining the liability of platform service providers; and (5) violent pornography is not classified as a distinct category, despite posing greater threats to human dignity and public safety than ordinary pornographic material.

Accordingly, the researcher recommends: (1) amending the Criminal Code to incorporate a clear statutory definition of "obscene" in its general provisions; (2) separating the offense of possession for distribution from possession for personal consumption; (3) amending the Criminal Procedure Code to establish systematic procedures for the access, search, seizure, and preservation of digital evidence; (4) introducing a specific offense for the dissemination of pornographic material through live streaming, together with provisions on the liability of service providers; and (5) classifying violent pornography as a distinct offense subject to more severe penalties, accompanied by concrete victim-protection measures and systemic preventive mechanisms.

**Keywords :** Pornography, Computer Crime, Digital Evidence, Live Streaming, Violent Pornography

## ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน สื่อลามกอนาจารได้เข้ามามีบทบาทในการตอบสนองอารมณ์ทางเพศ แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางศีลธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม (กองทุนศาสตราจารย์หนึ่ง ฤาไชย และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546) แม้การแสวงหาความพึงพอใจทางเพศจะเป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่ต้องไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นหรือเผยแพร่สู่สาธารณะจนขัดต่อความสงบเรียบร้อย ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตทำให้การผลิตและเผยแพร่สื่อลามกทำได้ง่าย มีต้นทุนต่ำ และกระจายตัวอย่างรวดเร็ว (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2552) รูปแบบการกระทำผิดจึงเปลี่ยนผ่านจากสื่อทางกายภาพมาสู่โลกไซเบอร์ ทำให้การตรวจสอบและควบคุมเป็นไปได้ยาก

นอกจากนี้ สื่อลามกในปัจจุบันยังมีเนื้อหาที่ซับซ้อนและรุนแรงขึ้น เช่น การแอบถ่าย หรือการข่มขืน ซึ่งอาจนำไปสู่พฤติกรรมเลียนแบบและก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ (พระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการล่วงละเมิดทางเพศ, 2562) แม้ภาครัฐจะพยายามใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าควบคุม แต่ก็ยังเผชิญกับข้อจำกัดทางเทคโนโลยีและเขตอำนาจศาล (สุขศรี, 2563) สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้กฎหมายไทยต้องเผชิญกับความท้าทายสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาการขาดความชัดเจนของนิยามคำว่า “ลามก” ประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ (2550; 2560) ขาดการบัญญัตินิยามคำว่า “ลามก” ไว้อย่างชัดเจน การบังคับใช้กฎหมายจึงต้องพึ่งพาคติพินิจและบรรทัดฐานของศาลฎีกาที่ใช้เกณฑ์ “วิญญูชน” ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกและอัตวิสัย ความคลุมเครือนี้ทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินคดีกับสื่อรูปแบบใหม่ ๆ เช่น ภาพแอบถ่าย (Upskirt) หรือเนื้อหาที่คุกคามทางเพศแต่ไม่เปิดเผยอวัยวะเพศอย่างโจ่งแจ้ง

2. ปัญหาการกำหนดขอบเขตความผิดฐานครอบครอง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287 การครอบครองสื่อลามกทั่วไปจะมีความผิดต่อเมื่อมี “เจตนาพิเศษ” เพื่อการค้าหรือแจกจ่าย แตกต่างจากสื่อลามกเด็ก (มาตรา 287/1) ที่เพียงแค่ครอบครองก็เป็นความผิด ช่องว่างนี้ทำให้การครอบครองสื่อลามกทั่วไปเพื่อเสพส่วนตัวไม่เป็นความผิดทางอาญา รัฐจึงไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายเพื่อลดทอน “อุปสงค์” (Demand) ของตลาดสื่อลามกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานดิจิทัล อาชญากรไซเบอร์สามารถปิดตัวตนและโยกย้ายทำลายข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่กระบวนการขอหมายศาลเพื่อเข้าถึงข้อมูลตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 18 และ 19 มีความล่าช้า นอกจากนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ยังเผชิญความท้าทาย หากเจ้าหน้าที่ตรวจยึดอุปกรณ์มาตรวจสอบภายหลัง ข้อมูลอาจถูกส่งลบทางไกล (Remote Wipe) แต่หากตรวจสอบทันที ณ ที่เกิดเหตุ ก็อาจถูกโต้แย้งในชั้นศาลเรื่องความน่าเชื่อถือและการปนเปื้อนของพยานหลักฐาน

4. ปัญหาการเผยแพร่ผ่านการถ่ายทอดสด (Live Streaming) การถ่ายทอดสดเป็นเทคโนโลยีแบบเรียลไทม์ที่เกิดขึ้นและยุติลงอย่างรวดเร็ว แม้ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 15 จะเอาผิดผู้ให้บริการแพลตฟอร์มที่รู้เห็นเป็นใจ แต่ในทางปฏิบัติ การพิสูจน์เจตนาและการขาดกลไกคัดกรองเนื้อหาแบบทันที ทำให้การเอาผิดตัวกลางทำได้ยาก และไม่สามารถระงับความเสียหายได้ทันเหตุการณ์

5. ปัญหาการขาดมาตรการเฉพาะสำหรับสื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง (Violent Pornography) กฎหมายไทยยังคงจัดหมวดหมู่สื่อทางกรรมทางเพศหรือความรุนแรงให้อยู่ในระดับเดียวกับสื่อลามกทั่วไป โดยไม่มีการกำหนดฐานความผิดเฉพาะ หรือบทลงโทษที่รุนแรงกว่า ส่งผลให้มาตรการทางกฎหมายไม่สะท้อนถึงระดับความร้ายแรงที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความปลอดภัยสาธารณะ

จากสภาพปัญหาเชิงโครงสร้างและข้อจำกัดทางกฎหมายทั้ง 5 ประการข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับพลวัตของอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีประสิทธิภาพและสามารถอุดช่องว่างดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์ระเบียบ ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายในควบคุมการเผยแพร่สื่อลามก
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกในต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน หรือแก้ไขเพิ่มเติมฐานความผิดเกี่ยวกับการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกในประเทศไทย

## สมมติฐานการวิจัย

1. ปัญหาความคลุมเครือของตัวบทกฎหมาย บทบัญญัติกฎหมายปัจจุบันขาดนิยามศัพท์คำว่า "ลามก" และขอบเขตของ "การครอบครอง" ที่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาการตีความและช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ครอบคลุมถึงการครอบครองสื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงเพื่อเสฟส่วนตัว
2. ปัญหาเชิงกระบวนการยุติธรรม มาตรการทางกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาที่มีอยู่มีความล่าช้า ไม่เอื้อต่อการแสวงหาพยานหลักฐานทางดิจิทัล และไม่สามารถระงับการกระทำความผิดแบบถ่ายทอดสดได้ทันต่อสถานการณ์
3. ความจำเป็นในการพัฒนากฎหมาย การศึกษากฎหมายต่างประเทศและนำมาปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาของไทย จะช่วยลดช่องโหว่ทางกฎหมายและเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งกระบวนการออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1: ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (Key Informants) จำนวน 30 ท่าน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 5 ท่าน ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม พนักงานอัยการ ทนายความ ตำรวจ/พนักงานสืบสวน-สอบสวน นักวิชาการ/อาจารย์ และผู้ใช้งาน/ผู้ประกอบการ

ส่วนที่ 2: ผู้เข้าร่วมการประชุมเสวนากลุ่ม (Focus Group Participants) จำนวน 10 ท่าน โดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากตัวแทนของทั้ง 6 กลุ่มข้างต้น

ตัวแปร (ประเด็นหลักในการศึกษา) เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาประเด็นปัญหาหลัก 5 ประเด็น (Key Issues) ได้แก่

1. ปัญหาการกำหนดความหมายของคำว่า "ลามก"
2. ปัญหาการกำหนดขอบเขตการครอบครองสื่อลามกเพื่อการเผยแพร่
3. ปัญหาการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีการเผยแพร่สื่อลามก
4. ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกแบบถ่ายทอดสดหรือไลฟ์สด
5. ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือหลักที่ใช้คือ "แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างชัดเจน" (Structured Interview) โดยลักษณะของชุดคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Standardized Questions) สำหรับใช้ในการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มเป้าหมายเดียวกันทุกราย

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเอกสาร: เก็บรวบรวมและคัดกรองข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น กฎหมายและคำพิพากษา และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เช่น ตำราและบทความวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ

การสัมภาษณ์เชิงลึก: ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 ท่าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์

การสนทนากลุ่ม: เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 10 ท่าน มาร่วมระดมความคิดเห็น วิพากษ์ เสนอแนะแนวทาง และตรวจสอบความสมเหตุสมผลของร่างข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

### การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลอันหลากหลายที่ได้จากการรวบรวม จะถูกนำมาผ่านกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เพื่อระบุถึงสภาพปัญหา ช่องว่างทางกฎหมาย และแสวงหาข้อสรุปเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหการเผยแพร่สื่อลามกต่อไป

## ผลการวิจัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายหลักในการป้องกันและควบคุมการกระทำความผิดที่เกิดจากการใช้คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และระบบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่อง "มาตรการควบคุมทางกฎหมายกรณีการเผยแพร่สื่อลามกของประเทศไทย" พบว่า แม้กฎหมายฉบับนี้จะผ่านการแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว แต่ในบริบทของการเผยแพร่สื่อลามก ซึ่งคาบเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287 ยังคงมีช่องว่างที่ไม่ครอบคลุมรูปแบบการกระทำความผิดที่ซับซ้อนในยุคโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกัน มาตรการความรับผิดของผู้ให้บริการที่เข้มงวดเกินสมควร อาจส่งผลให้ผู้ให้บริการต้องเซ็นเซอร์ตนเอง และลดแรงจูงใจในการพัฒนานวัตกรรมด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะทางกฎหมาย โดยสามารถจำแนกประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขได้ดังนี้

### 1.1 ปัญหาการกำหนดความหมายของคำว่า "ลามก"

การกำหนดความหมายของคำว่า "ลามก" เป็นประเด็นสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากเป็นองค์ประกอบความผิดในหลายมาตรา เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ มาตรา 14 (4) แต่กฎหมายไทยมิได้บัญญัตินิยามไว้อย่างชัดเจน ทำให้การตีความและการบังคับใช้ขาดความแน่นอน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่รูปแบบของสื่อเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหานี้มีสาเหตุหลักจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติ การพึ่งพาการตีความเชิงศีลธรรมมากกว่าหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ตรวจสอบได้ การขาดเอกภาพในการบังคับใช้ และการที่กฎหมายไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น การบัญญัตินิยามให้ชัดเจน การกำหนดมาตรฐานการตีความที่เป็นรูปธรรม และการพัฒนากฎหมายให้ทันต่อสังคมดิจิทัล จึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความแน่นอนทางกฎหมาย

### 1.2 ปัญหาการกำหนดขอบเขตการครอบครองสื่อลามกเพื่อเผยแพร่

กฎหมายไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการแยกการครอบครองสื่อลามก "เพื่อเผยแพร่" ออกจาก "เพื่อบริโภคส่วนบุคคล" แม้องค์ประกอบเรื่องเจตนาจะเป็นประเด็นสำคัญ แต่การพิสูจน์วัตถุประสงค์ของผู้ครอบครองทำได้ยาก ปริมาณของสื่อที่ครอบครองไม่อาจใช้เป็นเกณฑ์ชี้ขาดได้ เนื่องจากไฟล์ดิจิทัลสามารถจัดเก็บได้จำนวนมากโดยง่าย ขณะที่เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบคลาวด์หรือระบบบันทึกข้อมูลอัตโนมัติ ทำให้ความหมายของคำว่า "ครอบครอง" ขาดความชัดเจน นอกจากนี้ การแชร์ในกลุ่มปิดหรือระบบสมาชิกยังเป็นข้อถกเถียงว่าถือเป็นการเผยแพร่สู่สาธารณะหรือไม่ ขณะที่ความทับซ้อนระหว่างประมวลกฎหมายอาญากับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ทำให้การปรับใช้บทกฎหมายไม่เป็นเอกภาพ และการเปิดช่องให้ใช้ดุลพินิจอย่างกว้างอาจกระทบหลักความแน่นอนของกฎหมายอาญาและสิทธิส่วนบุคคล

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหานี้มีรากฐานมาจากการไม่มีหลักเกณฑ์เชิงภาวะวิสัยในการแยกการครอบครองทั้งสองรูปแบบ และการที่กฎหมายไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล ดังนั้น การกำหนดแนวทางการตีความที่เป็นมาตรฐานและการปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

### 1.3 ปัญหาการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีเผยแพร่สื่อลามก

การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีเผยแพร่สื่อลามกมีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากเป็นความผิดที่เกิดบนระบบดิจิทัล พนักงานสอบสวนจึงต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายหลายฉบับร่วมกัน โดยเฉพาะมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจรวบรวมพยานหลักฐาน และมาตรา 131/1 ที่เปิดให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่กำหนดขั้นตอนการเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหานี้มีรากฐานจากความไม่สมดุลระหว่างอำนาจรัฐ เทคโนโลยี และการคุ้มครองสิทธิของประชาชน กล่าวคือ แม้กฎหมายจะให้อำนาจเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ แต่ข้อจำกัดด้านบทบัญญัติ ขั้นตอน และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การบังคับใช้ยังไม่สามารถตอบสนองต่ออาชญากรรมรูปแบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนากฎหมายและแนวปฏิบัติเพื่อรองรับพยานหลักฐานดิจิทัลอย่างเป็นระบบ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

### 1.4 ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกผ่านการถ่ายทอดสด (Live Streaming)

การเผยแพร่สื่อลามกผ่านการถ่ายทอดสดเป็นรูปแบบการกระทำความผิดที่เกิดจากพัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถเผยแพร่เนื้อหาที่มีลักษณะลามก อนาจาร หรือมีความรุนแรงทางเพศได้อย่างรวดเร็ว และเข้าถึงผู้ชมจำนวนมากโดยแทบไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา แม้กฎหมายไทย เช่น ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ จะสามารถนำมาบังคับใช้ได้บางกรณี แต่ยังไม่ปรากฏปัญหาในการ

ตีความและการบังคับใช้ เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ถูกออกแบบสำหรับ "สื่อแบบบันทึก" มากกว่าสื่อแบบเรียลไทม์ จึงเกิดช่องว่างทางกฎหมาย

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหานี้ไม่ได้เกิดจากการขาดกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างบทบัญญัติกฎหมายกับพัฒนาการทางเทคโนโลยี ประกอบกับข้อจำกัดด้านการบังคับใช้และการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนั้น การปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจน ทันสมัย และเหมาะสมกับรูปแบบอาชญากรรมดิจิทัล จึงเป็นประเด็นสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

#### 1.5 ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง

การเผยแพร่สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง เช่น การใช้ความรุนแรงทางเพศ การบังคับขืนใจ การกระทำในลักษณะชาติสัด หรือเนื้อหาที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้นในยุคดิจิทัล เนื่องจากอินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มออนไลน์เอื้อให้สามารถผลิต เผยแพร่ และเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง แม้กฎหมายไทยหลายฉบับจะสามารถนำมาปรับใช้ได้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 แต่กฎหมายไทยไม่ได้แยกประเภทสื่อลามกทั่วไปออกจากสื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงอย่างชัดเจน การพิจารณาความผิดจึงต้องอาศัยดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้ และทำให้บทลงโทษไม่สอดคล้องกับระดับความร้ายแรงของพฤติกรรม

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหานี้ไม่ได้เกิดจากการขาดบทบัญญัติทางกฎหมาย แต่เกิดจากความไม่ชัดเจนของนิยาม การไม่แยกระดับความรุนแรงของเนื้อหา และข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายในยุคดิจิทัล ประกอบกับลักษณะอาชญากรรมที่เชื่อมโยงข้ามพรมแดน ทำให้การควบคุมยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้น การพัฒนากฎหมายและมาตรการกำกับดูแลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองสังคม

### อภิปรายผลการวิจัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 (2550; 2560) ถือเป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันและควบคุมการกระทำความผิดจากการใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งเชื่อมโยงกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามก" พบว่าแม้กฎหมายดังกล่าวจะผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว แต่เมื่อพิจารณาในบริบทของการเผยแพร่สื่อลามก ซึ่งมีความคาบเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287 (2499) ยังคงปรากฏช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่ครอบคลุมรูปแบบการกระทำความผิดที่ซับซ้อนในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่ากฎหมายอาญาในยุคดิจิทัลกำลังเผชิญกับความท้าทายอย่างหนักในการปรับตัวให้เท่าทันกับรูปแบบอาชญากรรม ( สุขศรี, 2563) อีกทั้งมาตรการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการ (Intermediary Liability) ที่เข้มงวดเกินไป อาจส่งผลให้ผู้ให้บริการต้องพิจารณาเซ็นเซอร์เนื้อหาด้วยตนเอง (Self-censorship) อันเป็นการลดทอนแรงจูงใจในการพัฒนานวัตกรรม จากการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ ผู้วิจัยสามารถนำสภาพปัญหาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดความหมายของคำว่า “ลามก” การกำหนดความหมายของคำว่า “ลามก” เป็นประเด็นหัวใจสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากเป็นองค์ประกอบความผิดหลัก ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมายมีสาเหตุหลักมาจากการที่กฎหมายไทยไม่ได้บัญญัตินิยามไว้โดยชัดแจ้ง ทำให้กระบวนการยุติธรรมต้องพึ่งพาการตีความเชิงศีลธรรมมากกว่าหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ตรวจสอบได้เชิงวัตถุวิสัย การขาดเอกภาพในการบังคับใช้นี้ กระทบต่อการคุ้มครองสิทธิประชาชน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่รูปแบบสื่อเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยเห็นว่าการปรับปรุงนิยามทางกฎหมายให้มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เปรียบเช่นในต่างประเทศที่มีมาตรฐานการชี้วัดที่ชัดเจน (เช่น มาตรฐาน Miller Test ของสหรัฐอเมริกา) เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความแน่นอนทางกฎหมาย

2. ปัญหาการกำหนดขอบเขตการครอบครองสื่อลามกเพื่อการเผยแพร่ กฎหมายไทยยังขาดหลักเกณฑ์เชิงวัตถุวิสัยในการแบ่งแยกขอบเขตระหว่างการครอบครองสื่อลามก “เพื่อการเผยแพร่” กับ “เพื่อใช้ส่วนบุคคล” ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การพิสูจน์เจตนาของผู้ครอบครองทำได้ยากในยุคปัจจุบัน เนื่องจากปริมาณของไฟล์สื่อไม่อาจใช้เป็นตัวชี้วัดได้เสมอไป เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบคลาวด์ (Cloud Computing) หรือระบบบันทึกอัตโนมัติ ทำให้ความหมายของการ “ครอบครอง” มีความพหุามั นอกจากนี้ การแบ่งปันข้อมูลในกลุ่มปิด (Private Group) ยังก่อให้เกิดข้อถกเถียงว่าเข้าข่ายการเผยแพร่สู่สาธารณะหรือไม่ การเปิดช่องให้ใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางท่ามกลางความทับซ้อนระหว่างประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายคอมพิวเตอร์ อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัว (กองทุนศาสตราจารย์เนิง ฤทัย และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้อง

กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพื่อสร้างมาตรฐานเดียวกัน

3. ปัญหาการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีการเผยแพร่สื่อลามก การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาชญากรรมไซเบอร์มีลักษณะเฉพาะ ผลการศึกษาพบว่าปัญหาในประเด็นนี้มีรากฐานมาจากความไม่สมดุลระหว่างอำนาจรัฐ เทคโนโลยี และการคุ้มครองสิทธิประชาชน แม้พนักงานสอบสวนจะอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และ 131/1 (2477) ประกอบกับกฎหมายคอมพิวเตอร์ แต่ข้อจำกัดด้านขั้นตอนปฏิบัติแบบดั้งเดิม ไม่สามารถตอบสนองต่อพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความผันผวนสูงและถูกทำลายได้ง่าย การบังคับใช้กฎหมายจึงขาดประสิทธิภาพ การพัฒนากฎหมายและแนวปฏิบัติให้รองรับการสืบสวนสมัยใหม่และการจัดการพยานหลักฐานดิจิทัลอย่างเป็นระบบ จึงเป็นปัจจัยวิกฤตในการยกระดับกระบวนการยุติธรรม

4. ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกแบบถ่ายทอดสดหรือไลฟ์สด การถ่ายทอดสด (Live Streaming) เอื้อให้ผู้กระทำได้สามารถเผยแพร่เนื้อหาลามกอนาจารเข้าถึงผู้ชมจำนวนมากแบบเวลาจริง (Real-time) ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหานี้ไม่ได้เกิดจากการขาดกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างกฎหมายกับเทคโนโลยี กล่าวคือ กฎหมายที่มีอยู่เดิมถูกออกแบบมาเพื่อรองรับอาชญากรรมที่กระทำผ่าน “สื่อแบบบันทึก” (Recorded Media) มากกว่าสื่อแบบเรียลไทม์ ทำให้เกิดช่องว่างในการเอาผิดผู้กระทำและการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการ ดังนั้น การปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยและเหมาะสมกับรูปแบบแพลตฟอร์มสตรีมมิงจึงเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วน

5. ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง (เช่น การขาดิษฐ์ หรือการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์) ทวีความซับซ้อนและส่งผลกระทบร้ายแรงกว่าสื่อลามกทั่วไป แม้ว่ากฎหมายไทยหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา หรือ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 (2551) จะสามารถนำมาปรับใช้ได้ แต่ผลการศึกษาพบว่า ข้อจำกัดหลักคือการที่กฎหมายไทยยังไม่ได้จัดประเภทแยกสื่อลามกที่มีความรุนแรงออกจากสื่อลามกปกติอย่างชัดเจน ส่งผลให้บทลงโทษไม่สอดคล้องกับระดับความร้ายแรงของพฤติกรรม ซึ่งขัดต่อหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) และไม่สามารถยับยั้งพฤติกรรมเลียนแบบที่อาจนำไปสู่การล่อลวงละเมิดทางเพศได้ (พระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการล่อลวงละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2562, 2562) การบัญญัติแยกฐานความผิดและสร้างมาตรการกำกับดูแลเฉพาะ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการคุ้มครองความปลอดภัยของสังคม

## ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผู้วิจัยทำการเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามก ดังนี้

### 1. ปัญหาการกำหนดความหมายของคำว่า “ลามก”

ควรบัญญัติคำนิยามในประมวลกฎหมายอาญา ควรมุ่งเน้นการสร้าง ความชัดเจน ความทันสมัย และความเหมาะสมกับระดับความร้ายแรงของเนื้อหา เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดความคลุมเครือในการตีความ และสามารถคุ้มครองสังคมได้อย่างสมดุลควบคู่กับการเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

แก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(...) “ลามก” หมายความว่า ภาพ วัตถุ ข้อความ เสียง ข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือการแสดงใด ๆ ที่มีลักษณะเปิดเผยการกระทำทางเพศหรืออวัยวะเพศโดยมุ่งหมายกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ และขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บทบัญญัติที่แก้ไขมีสาระสำคัญ ดังนี้ ลักษณะของสื่อหรือสิ่งที่เป็นลามก คำนิยามนี้กำหนดขอบเขตของคำว่า “ลามก” ให้ครอบคลุมสื่อหลายประเภท ได้แก่ ภาพ เช่น ภาพถ่ายหรือภาพวิดีโอ วัตถุ เช่น สิ่งของหรือสื่อสิ่งพิมพ์ ข้อความ เช่น เนื้อหาที่มีลักษณะลามกอนาจาร เสียง เช่น เสียงหรือบทสนทนาที่มีลักษณะกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ข้อมูลคอมพิวเตอร์ เช่น สื่อดิจิทัลในระบบออนไลน์ การแสดง เช่น การแสดงสดหรือการถ่ายทอดผ่านสื่อ การกำหนดเช่นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กฎหมายครอบคลุมทั้ง สื่อแบบดั้งเดิมและสื่อดิจิทัล เนื้อหาจะถือว่าเป็น “ลามก” เมื่อมีลักษณะเปิดเผยการกระทำทางเพศ เช่น การร่วมเพศหรือกิจกรรมทางเพศ หรือเปิดเผยอวัยวะเพศ ในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องทางเพศโดยตรง

องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งคือ มุ่งหมายกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ กล่าวคือ สื่อนั้นต้องมีเจตนาเพื่อกระตุ้นหรือเร้าอารมณ์ทางเพศของผู้รับสื่อ ไม่ใช่การนำเสนอในเชิงวิชาการ ศิลปะ หรือการแพทย์ ด้านศีลธรรมของสังคมนอกจากการเปิดเผยเรื่องทางเพศแล้ว ต้องมีลักษณะ ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นเกณฑ์ทางสังคมที่ใช้พิจารณาว่าเนื้อหานั้นไม่เหมาะสมต่อสาธารณะ

ดังนั้น การกำหนดคำนิยามดังกล่าวจึงมีความสำคัญ เนื่องจาก ช่วยให้กฎหมายมีความชัดเจนในการตีความ ลดปัญหาความไม่แน่นอนทางกฎหมาย ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสื่อลามกมี มาตรฐานเดียวกัน หากการเปิดเผยอวัยวะเพศหรือ

ร่างกายมนุษย์ปรากฏในบริบทของศิลปะ วัฒนธรรม การศึกษา หรือการแพทย์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสดงออกทางศิลปะ การถ่ายทอดความงามของร่างกายมนุษย์ หรือเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ มิได้มีเจตนาเพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศของผู้ชม ก็ย่อมไม่ถือว่าเป็น “ลามก” ตามความหมายของกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ภาพวาดหรือประติมากรรมที่แสดงร่างกายมนุษย์ในเชิงศิลปะ งานศิลปะคลาสสิกที่มีการเปลือยกาย งานวิจัยทางการแพทย์หรือสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับกายวิภาคศาสตร์ ดังนั้น คำนิยามดังกล่าวจึงมุ่งใช้เป็น เกณฑ์ในการพิจารณาสื่อที่มีลักษณะอนาจารและมุ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ซึ่งขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยไม่รวมถึงการแสดงออกทางศิลปะหรือการนำเสนอที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิชาการ

## 2. ปัญหาการกำหนดขอบเขตการครอบครองสื่อลามกเพื่อการเผยแพร่

ปัญหาการกำหนดขอบเขตการครอบครองสื่อลามกเพื่อการเผยแพร่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287 เกิดจากการที่บทบัญญัติกฎหมายมิได้กำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนในการแยกแยะระหว่าง การครอบครองเพื่อส่วนบุคคล กับ การครอบครองเพื่อการค้า หรือเพื่อการเผยแพร่ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนทางกฎหมายได้ มาตรา 287 มุ่งควบคุมการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อที่มีลักษณะลามกต่อสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองศีลธรรมอันดีของประชาชน อย่างไรก็ตาม ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล บุคคลทั่วไปอาจครอบครองสื่อลามกไว้ในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์เพื่อการบริโภคส่วนบุคคล ซึ่งมีได้มีเจตนาเผยแพร่ต่อบุคคลอื่น หากกฎหมายไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นหรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน อาจทำให้การครอบครองดังกล่าวถูกตีความว่าเป็นความผิดได้ ดังนั้น จึงมีข้อเสนอให้ปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย โดยกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับการครอบครองเกิดขึ้นเฉพาะกรณีที่มีเจตนาเพื่อการค้า หรือเพื่อการเผยแพร่ต่อสาธารณะ และกำหนดข้อยกเว้นว่า “เว้นแต่การครอบครองเพื่อการบริโภคส่วนบุคคล” เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย ลดปัญหาการตีความที่กว้างเกินสมควร และสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนและการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลตามหลักนิติรัฐ

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย มาตรา 287 (1) จากเดิม บัญญัติว่า

(1) ผู้ใด เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือโดยการค้า เพื่อการแจกจ่ายหรือเพื่อการแสดงอวดแก่ประชาชน ทำ ผลิต มีไว้ นำเข้าหรือยังให้นำเข้าในราชอาณาจักร ส่งออกหรือยังให้ส่งออกป็นอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไปหรือทำให้แพร่หลายโดยประการใด ๆ ซึ่งเอกสาร ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพหรือสิ่งอื่นใดอันลามก

แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ มาตรา 287/... ผู้ใด เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือโดยการค้า เพื่อการแจกจ่ายหรือเพื่อการแสดงอวดแก่ประชาชน ทำ ผลิต มีไว้ นำเข้าหรือยังให้นำเข้าในราชอาณาจักร ส่งออกหรือยังให้ส่งออกป็นอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไปหรือทำให้แพร่หลายโดยประการใด ๆ ซึ่งเอกสาร ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพหรือสิ่งอื่นใดอันลามก

วรรคสอง ผู้ใดครอบครองสื่อลามกเพื่อการค้า หรือเพื่อการเผยแพร่ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

วรรคสาม บทบัญญัติในวรรคสอง ไม่ใช้บังคับแก่การครอบครองสื่อลามกเพื่อส่วนบุคคลโดยมิได้มีเจตนาเพื่อการค้า หรือเพื่อการเผยแพร่ต่อบุคคลอื่น

สำหรับความผิดตามวรรคหนึ่ง ผู้กระทำความผิด ใช้คำว่า “ผู้ใด”

หมายถึง บุคคลทั่วไปที่มีความสามารถรับผิดชอบทางอาญา การกระทำความผิด ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ผลิต มีไว้เพื่อจำหน่าย นำเข้า ส่งออก จำหน่าย เผยแพร่ทำให้แพร่หลายด้วยประการใด ๆ การกระทำเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่ทำให้สื่อลามกกระจายสู่สาธารณะ วัตถุประสงค์ความผิด ต้องเป็น วัตถุ สื่อ หรือข้อมูลที่มีลักษณะลามก เช่น ภาพลามก วิดีโอลามก สื่อดิจิทัลลามก และมีเจตนา คือ ผู้กระทำต้องรู้ว่าสิ่งนั้นเป็น สื่อลามก และมีเจตนาในการผลิตหรือเผยแพร่

ความผิดตามวรรคสองเป็นความผิดเกี่ยวกับ การครอบครอง ผู้กระทำ บุคคลทั่วไป การกระทำ ต้องมีการ “ครอบครองสื่อลามก” เช่น เก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ เก็บไว้ในโทรศัพท์ เก็บไว้เพื่อจำหน่าย เจื่อนไขสำคัญ การครอบครองต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือเพื่อการเผยแพร่หากไม่มีเจตนาดังกล่าวจะไม่ใช่ความผิดตามวรรคนี้ และมีเจตนา คือต้องรู้ว่าสื่อที่ครอบครองมีลักษณะลามก และมีเจตนาเพื่อการค้า หรือเผยแพร่

วรรคสาม ข้อยกเว้นความรับผิด กำหนดว่า การครอบครองสื่อลามก เพื่อการบริโภคส่วนบุคคล โดยไม่มีเจตนา เพื่อการค้า หรือเพื่อเผยแพร่ จะไม่เป็นความผิด เช่น เก็บภาพลามกไว้ดูเองในโทรศัพท์ ดาวน์โหลดสื่อลามกไว้ใช้ส่วนตัว

บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้แยกความผิดระหว่าง การเผยแพร่สื่อลามก กับ การครอบครองเพื่อเผยแพร่ และกำหนดข้อยกเว้นสำหรับ การครอบครองเพื่อบริโภคส่วนบุคคล เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิของบุคคล

### 3. ปัญหาการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีการเผยแพร่สื่อลามก

การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีการเผยแพร่สื่อลามก โดยเฉพาะในรูปแบบดิจิทัล ยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น ความไม่ทันต่อเทคโนโลยี ข้อจำกัดทางกฎหมาย และความเสี่ยงที่พยานหลักฐานจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวนและให้พยานหลักฐานดิจิทัลสามารถรับฟังได้ในชั้นศาล และให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการใช้มาตรการ ซึ่งเป็นคำสั่งให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตหรือแพลตฟอร์มต้องเก็บรักษาข้อมูลไว้ทันทีที่มีเหตุสงสัย เพื่อป้องกันการถูกลบหรือทำลายในระหว่างที่เจ้าหน้าที่กำลังรวบรวมหลักฐานเพื่อขอหมายศาล

ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 131/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 131/2 ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาถูกลบ ทำลาย ซ่อนเร้น หรือเปลี่ยนแปลงได้โดยรวดเร็ว และการรอกำสั่งศาลอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่การสืบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจเข้าถึง ยึด คัดลอก หรืออายัดข้อมูลดังกล่าวได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลล่วงหน้า

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักการเกี่ยวกับ อำนาจเร่งด่วนของพนักงานสอบสวนในการเข้าถึงพยานหลักฐานดิจิทัล ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน โดยสามารถอธิบายเนื้อหาได้ดังนี้

1. การใช้อำนาจ พนักงานสอบสวนสามารถใช้อำนาจนี้ได้ต่อเมื่อมี เหตุอันควรเชื่อ ว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาถูกลบ ทำลาย ซ่อนเร้น หรือเปลี่ยนแปลง ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของพยานหลักฐานดิจิทัลที่สามารถถูกแก้ไขหรือทำลายได้ง่าย

2. ไม่ต้องรอกำสั่งศาล หากต้องรอกำสั่งศาลก่อน อาจทำให้ พยานหลักฐานสูญหาย การสืบสวนสอบสวนเสียหาย ไม่สามารถพิสูจน์การกระทำความผิดได้ ดังนั้นกฎหมายจึงเปิดช่องให้ พนักงานสอบสวนดำเนินการได้ทันทีในกรณีเร่งด่วน

3. อำนาจพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ เข้าถึงข้อมูล ในระบบคอมพิวเตอร์ ยึดข้อมูลหรืออุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง คัดลอกข้อมูล เพื่อเก็บไว้เป็นพยานหลักฐาน อายัดข้อมูล เพื่อป้องกันการแก้ไขหรือทำลาย

4. วัตถุประสงค์ของบทบัญญัติ เพื่อให้การสืบสวนสอบสวนคดีที่เกี่ยวข้องกับ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์หรือสื่อดิจิทัล มีประสิทธิภาพ และสามารถรักษาพยานหลักฐานสำคัญไว้ได้ก่อนที่จะถูกทำลาย

5. แม้พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจดำเนินการได้โดยไม่ต้องขออนุญาตศาลล่วงหน้า แต่การใช้อำนาจดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้ หลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน เพื่อไม่ให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร

ดังนั้น บทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติม ต้องการให้อำนาจพนักงานสอบสวนดำเนินการเข้าถึง ยึด คัดลอก หรืออายัดข้อมูลคอมพิวเตอร์ได้ทันทีในกรณีเร่งด่วน เพื่อป้องกันการสูญหายหรือการเปลี่ยนแปลงของพยานหลักฐานดิจิทัล ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

### 4. ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกแบบถ่ายทอดสดหรือไลฟ์สด

การเผยแพร่สื่อลามกแบบถ่ายทอดสดมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการเผยแพร่สื่อทั่วไป กล่าวคือเป็นการส่งข้อมูลแบบเรียลไทม์ ยากต่อการควบคุม และพยานหลักฐานอาจสูญหายได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่าการส่งข้อมูลแบบเรียลไทม์ถือเป็นการนำเข้าหรือไม่ ดังนั้นควรแก้ไขบทบัญญัติให้ครอบคลุมพฤติกรรมดังกล่าว ดังนั้นจึงควรแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560

มาตรา 14 (4) จากเดิม บัญญัติว่า “ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะลามก และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 14 (4) แก้ไขใหม่

“ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ เผยแพร่ ส่งต่อ ถ่ายทอดสด หรือทำให้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะลามกปรากฏแก่บุคคลทั่วไป และข้อมูลนั้นอาจเข้าถึงได้โดยประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

สำหรับลักษณะของการกระทำตามบทบัญญัติใหม่นี้ จะกำหนดความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อลามกผ่านระบบคอมพิวเตอร์หรือสื่อออนไลน์ โดยครอบคลุมการกระทำหลายรูปแบบ ได้แก่ นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ เช่น การอัปโหลดไฟล์ภาพ วิดีโอ หรือข้อมูลลามกเข้าสู่เว็บไซต์หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เผยแพร่ เช่น การโพสต์ลงเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือแพลตฟอร์มดิจิทัล ส่งต่อ เช่น การแชร์หรือส่งต่อข้อมูลลามกผ่านระบบออนไลน์ ถ่ายทอดสด (Live Streaming) เช่น การไลฟ์สดที่มีเนื้อหาลามก

ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ทำให้ปรากฏแก่บุคคลทั่วไป หมายถึงการกระทำใด ๆ ที่ทำให้ข้อมูลลามกถูกเปิดเผยต่อสาธารณะผ่านระบบคอมพิวเตอร์ การกระทำเหล่านี้ถือเป็น พฤติกรรมในการเผยแพร่ข้อมูลลามกผ่านสื่อดิจิทัล บทบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการเผยแพร่ สื่อลามกในระบบออนไลน์ คุ้มครอง ศีลธรรมอันดีของประชาชน ป้องกันผลกระทบต่อ สังคมและเยาวชน ปรับกฎหมายให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่

เทียบกับการกระทำมาตรา 14 (4) เดิม กำหนดเพียงการกระทำคือ “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์” ทำให้การตีความต้องขยายความหมายว่า การโพสต์ แชร์ หรือเผยแพร่ ถือเป็นการนำเข้าหรือไม่ บทบัญญัติที่เสนอใหม่ ขยายพฤติการณ์ให้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ เผยแพร่ ส่งต่อ ถ่ายทอดสด (Live Streaming) ทำให้ข้อมูลปรากฏแก่บุคคลทั่วไป ผลคือลดปัญหาการตีความ และครอบคลุมพฤติกรรมในสื่อดิจิทัลมากขึ้น รองรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาตรา 14 (4) เดิม ออกแบบมาในยุคที่สื่อออนไลน์ยังไม่ซับซ้อน จึงไม่ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดสด (Live Streaming) บทบัญญัติที่เสนอใหม่ เพิ่มคำว่า “ถ่ายทอดสด” เพื่อรองรับพฤติกรรม เช่น โฟกัสสื่อลามกผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ การสตรีมเนื้อหาแบบเรียลไทม์ ความชัดเจนของการเผยแพร่ มาตรา 14 (4) เดิม ใช้คำว่า “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์” ซึ่งอาจตีความได้ว่า เป็นเพียงการอัปโหลดข้อมูล บทบัญญัติใหม่ ใช้คำว่าเผยแพร่ ส่งต่อ ทำให้ปรากฏ ทำให้ครอบคลุม การแชร์ การรีโพสต์ การส่งต่อในระบบออนไลน์ กำหนดลักษณะการเข้าถึง ทั้งสองบทบัญญัติมีองค์ประกอบเหมือนกัน คือ ข้อมูลต้องเป็นข้อมูลที่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้ เช่น เว็บไซต์สาธารณะ โซเชียลมีเดียแบบเปิด แต่บทบัญญัติใหม่ใช้ถ้อยคำ “ทำให้ปรากฏแก่บุคคลทั่วไป” ซึ่งมีความชัดเจนในเชิงพฤติการณ์มากกว่า และแนวคิดของกฎหมาย มาตรา 14 (4) เดิม มีลักษณะเป็น กฎหมายควบคุมเนื้อหาที่นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ บทบัญญัติใหม่ มีลักษณะเป็น กฎหมายควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกในระบบดิจิทัลอย่างครบวงจร

#### 5. ปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง

สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงมีระดับความอันตรายสูงกว่าสื่อลามกทั่วไป เนื่องจากอาจส่งเสริมพฤติกรรมเลียนแบบ กระตุ้นต่อศีลธรรมอันดีของสังคม และละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ควรกำหนดนิยามที่ชัดเจน การแยกระดับโทษ การปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย และการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้ เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายและแยกระดับความร้ายแรงของสื่อลามกที่มีลักษณะทารุณหรือใช้ความรุนแรง ควรบัญญัติมาตราใหม่โดยเฉพาะ เพื่อให้สามารถควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงได้อย่างเหมาะสม อันจะช่วยลดผลกระทบต่อบุคคลและสังคมโดยรวม ดังนี้

เพิ่มบทบัญญัติใหม่ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/3

“ผู้ใดผลิต บันทึกลง นำเข้า ส่งออก จำหน่าย เผยแพร่ ส่งต่อ ถ่ายทอดสด หรือทำให้แพร่หลายด้วยประการใด ๆ ซึ่งสื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงแปดปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนหกหมื่นบาท”

“ผู้ใดครอบครองสื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงเพื่อการค้า หรือเพื่อเผยแพร่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

สำหรับลักษณะของความผิดตามวรรคหนึ่ง กำหนดความผิดเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรง พฤติการณ์การกระทำบทบัญญัติครอบคลุมการกระทำหลายรูปแบบ ได้แก่ผลิต เช่น การสร้างหรือจัดทำสื่อลามกที่มีความรุนแรง บันทึกลง เช่น การถ่ายภาพหรือวิดีโอการกระทำที่มีลักษณะรุนแรงทางเพศ นำเข้าหรือส่งออก เช่น การนำสื่อดังกล่าวเข้าหรือออกนอกราชอาณาจักร จำหน่าย เช่น การขายหรือให้บริการสื่อดังกล่าว เผยแพร่หรือส่งต่อ เช่น การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์หรือการแชร์ต่อ ถ่ายทอดสด (Live Streaming) เช่น การไลฟ์สดเนื้อหาลามกที่มีความรุนแรง ทำให้แพร่หลายด้วยประการใด ๆ หมายถึงการกระทำอื่นใดที่ทำให้สื่อดังกล่าวกระจายสู่สาธารณะ การกำหนดพฤติการณ์หลายรูปแบบเช่นนี้ ทำให้กฎหมายสามารถครอบคลุมการกระทำใน สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ และเพิ่มบทกำหนดโทษ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษ จำคุก ตั้งแต่ 2 ปี ถึง 8 ปี และปรับ ตั้งแต่ 40,000 บาท ถึง 160,000 บาท โทษมีลักษณะหนักกว่าสื่อลามกทั่วไป

ลักษณะของความผิดตามวรรคสอง มุ่งเน้นกำหนดความผิดเกี่ยวกับ การครอบครองสื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงเพื่อการค้า หรือเพื่อเผยแพร่ องค์ประกอบสำคัญ

ต้องเป็นการครอบครองที่มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ เพื่อการค้า เช่น เก็บไว้เพื่อจำหน่าย เพื่อเผยแพร่ เช่น เตรียมไว้เพื่อโพสต์หรือส่งต่อ หากเป็นการครอบครองโดยไม่มีเจตนาเผยแพร่ อาจไม่เข้าข่ายความผิดตามวรรคนี้ และเพิ่มบทกำหนดโทษ ผู้กระทำต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมสื่อที่มีความรุนแรง โดยเฉพาะในสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ และเพื่อคุ้มครองศีลธรรมอันดีและความปลอดภัยของสังคมเหตุผลของการบัญญัติ มาตรา 287/3 การเพิ่มมาตรานี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ได้แก่ แยกประเภทสื่อลามกที่มีความรุนแรงออกจากสื่อลามกทั่วไป เนื่องจากมีระดับความร้ายแรงและผลกระทบต่อสังคมมากกว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศอาจกระตุ้นต่อศีลธรรมและความปลอดภัยของสังคม รองรับสื่อดิจิทัล

และแพลตฟอร์มออนไลน์โดยกำหนดพฤติกรรม เช่น ถ่ายทอดสดหรือการเผยแพร่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินคดีได้ชัดเจนยิ่งขึ้นมาตรา 287/3 เป็นบทบัญญัติที่มุ่งควบคุม สื่อลามกที่มีเนื้อหารุนแรงโดยเฉพาะ โดยกำหนดความผิดทั้งในส่วนของการผลิตและเผยแพร่และการครอบครองเพื่อการค้าพร้อมกำหนดโทษที่เข้มงวดกว่าสื่อลามกทั่วไป

### เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2552). ผลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน จาก [http://www.mict.go.th/more\\_news.php?cid=37](http://www.mict.go.th/more_news.php?cid=37). [5 สิงหาคม 2568].
- กองทุนศาสตราจารย์คณิง ฤไชย, และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2546). ปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมไทยบนอินเทอร์เน็ต [เอกสารประกอบการสัมมนา]. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2477, 18 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 51. หน้า 439-536.
- ประมวลกฎหมายอาญา. (2499, 15 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 73 ตอนที่ 95. หน้า 1-137.
- พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551. (2551, 4 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 42 ก. หน้า 1-26.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550. (2550, 18 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 27 ก. หน้า 4-13.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (2560, 24 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 10 ก. หน้า 24-35.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการล่อลวงละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2562. (2562, 27 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก. หน้า 179-181.
- สุขศรี. (2563). ความท้าทายของกฎหมายอาญาในยุคดิจิทัล. สำนักพิมพ์นิติธรรม.